№ 70 ԿԻՐԱԿԻ, 30 ՄԱՐՏԻ — 1919 — ԿԻՐԱԿԻ, 30 ՄԱՐՏԻ № 70

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Առանձին համարները Թիֆլիսում 75 կոպ., գաւառներում և երկաթուղային կայարաններում 1 րուբլի։

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Tiflis Rédaction «Mschak»
Гановская, 3.

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—3 (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով։ Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ) I երեսին՝ 1 ր., IV երեսին՝ 60 կոպ.։

Հասցէն փոխելու համար պէտք ուղարկել թէ հին հասցէն և թէ 3 րուբլի։

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

„ՄՇԱԿԻ“ բաժանորդագինը

Թիֆլիսում		Գաւառում	
Մարտ ամիսը	12 րուբ.	Մարտ ամիսը	14 րուբ.
Ապրիլ „	15 րուբ.	Ապրիլ „	17 րուբ.
Մայիս „	15 րուբ.	Մայիս „	17 րուբ.

Կիրակի, ամսիս 30-ին, ժամը 12-ին, Լևոն Մանուէլեանի մահվան քառասունքի օրը [illegible] ս. Գէորգ եկեղեցում կատարվելու է հոգեհանգիստ Էջմիածնում բծաւոր տիֆից զոհ գնացած՝ Հայկական Գնդի սպայ

ԺՈՐԺԻԿ ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ
(լէյտենանտի),

որի մասին յայտնում են ազգականներին և ընկերներին հանգուցեալի վշտահար մայրը և եղբայրը՝ իրանց զաւակներով։
250 1—1

Ջգրաշէնի Աւետեաց ս. Աստուածածնի եկեղեցու միաբանութիւնը յայտնում է յարգելի ծխականներին, որ այսօր, կիրակի օրը, ամսիս 30-ին, նոյն եկեղեցում կատարվելու է նորոգ հանգուցեալ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔԱՀԱՆԱՅ ՏԱՐԻՒԼԵԱՆՑԻ

մահվան քառասունքի օրը [illegible] Պատարագի սկսած 10 և կէսին, իսկ
Ի դիմաց միաբանութեան՝ Գէորգ աւ. քահանայ Արզումանց
251 1—1

„ԻՆՏԷՐՆԱՑԻՕՆԱԼ“ հիւրանոցին կից
Բացված է ՃԱՇԱՐԱՆ

ուր ցեր. ժամ 2—5-ը տրվում է ճաշ, իսկ երեկ. ժամը 9—11-ը՝ ընթրիք, պատրաստված ընտիր մթերքներից, չափաւոր գներով։ Կերակուրները պատրաստվում են փորձառու խոհարարի ձեռքով։ Ընդունվում են ամեն տեսակ ընկերական ճաշի և ընթրիքի պատուէրներ, Սոլոլակսկայա, № 1.
տա. 253. 3—1

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

Մասնագէտ ներքին հիւանդութիւնների—թոքային և սրտի։ Ընդունելութիւնը՝ իր ռենտգենեան լոյսի ու էլեկտրաբուժական կաբինետում։ Հետազօտութիւնը և բժշկութիւնը X ճառագայթներով։
Ամեն օր՝ 9—1 և 5—8 ժ. երեկ.։ Բեբուտովսկայա փ., № 23, հեռ. 7—92։
տա. 128. 0—33

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

ընդունում է յատկապէս միզասեռ., վեներական և սիֆիլիս հիւանդութիւն ունեցողներին։
Առաւօտ. ժ. 10—12-ը. երեկ. ժ. 5—7-ը.
Սեմենովսկայա փ. 18 (Վորոնցովի արձանի մօտ)։ Բնակարանը Սեմեոնովսկայա, 16։
տա. (և. հ. չ. կ.) 869. 100—98

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Սիֆիլիս (ներարկ. «914»), վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւններ. էլեկտրաբուժութիւն։ Ընդունելութիւնը ամեն օր, ժ. 12—2-ը, 5—7-ը։ Կանանց համար ժ. 2—3-ը ցեր.։
Հասցէն՝ Սոլոլակ, Բէբուտովսկայա փող. № 33 (անկիւն Գասկեվիչի փող.)։
Հեռախօս 11—75.
տա. (չ. ա. կ.) 1128 100—35

Կանանց հիւանդ. եւ մանկաբարձական
Մասնաւոր հիւանդանոց
Կօչետովսկայա փ. № 7. Տէլ. 18—18.
Ընդունելութիւն յղի կանանց և ծննդկաններին օրվայ ամեն ժամին։
Եկւոր հիւանդներին ընդունում է

ԲԺԻՇԿ
Գ. Ց. ԱՐԵՇԵԱՆՑ

տա. ժ. 11—1-ը և 5—6 երեկ.։
տա. 95. 50—29

ԲԺԻՇԿ
Ա. Ց. ԵՐԻՑԵԱՆ

Ընդունում է վեներական, միզասեռական և մորթու հիւ.։ Բուժումն սիֆիլիսի «914»-ով և «606»-ով, սեռական խանգարման—էլեկտրականութեամբ և այլ միջոցով։
Ընդունելութիւնը երեկ. ժ. 4—7-ը, բացի կիրակի օրերից։
Նիկոլաեւսկայա փ., № 39, երրորդ յարկ, բն. 3, հեռախօս՝ 11—15։
տա. 240. 25—5

ԲԺՇԿՈՒՀԻ
Ֆ. Ի. Պօպօվա

Ներքին և կանանց հիւանդութիւններ։
(առ. ժ. 10—12
Ընդուն. (եր. ժ. 5—7
Ալաւ-Ալբուզեւի հր., տ. Միրիմանովի
տել. № 16—28.
տա. (հ. կ.) 24. 100—23

Արհեստաւորաց Ակումբ
ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ԾԱՐԱ-ՏԱԼԵԱՆԻ

Ա[illegible]կիրակի, մարտի 30 ին,
[illegible]ական խումբը
6 րդ [illegible] կներկայացնէ յոյժ ծիծաղ-
[illegible] օպերէտ
Խ[illegible] սիրահարը
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] փամ
[illegible] գործ.
[illegible] խումբը։
[illegible] յայտնի
[illegible] ՍՕԼԱԿԻ
[illegible] 7 և կէսին։
254. 1—1

Վ[illegible] ԿԱԲԻՆԷՏ
[illegible]ՍԱՅԵԱՆԻ

Հիմնաւոր [illegible] ժամանակում բժշկութիւն սուր և խրոնիքական տրիպերի (սուսունակ) նորագոյն միջոցներով և մեթոդով։ Բժշկութիւն սիֆիլիսի (Նէօսալվարսան էրլիխի խակական 914 և 606-ի ցանկերը), մաշկային, կանացի և կաշուի հիւանդութիւնների։ Օրականներ։ Տղամարդկանց [illegible] բժշկութիւն նորա. [illegible] միջոցներով և [illegible]
կանանց՝ 3—4 ժամը Վորոնցովի արձան., մօտ՝ Семеновская ул. № 9, վերին յարկ.
տա. 60. 100—54

[illegible]ՐԵԴԱՐՁ

Ճիշտ [illegible] առաջ, մարտի 17-ին [illegible] եալ մի կիրակի օր, Թ[illegible]«Մուսաֆաթ» կուսակցու[illegible]մ ամպնատամ-բու[illegible] Ռուսաստանի դէմ[illegible]ում զինաթափ ան[illegible] փախչող ռուս [illegible]հարորդակցու-[illegible]կասի հայերի [illegible]ն տիրապե-[illegible]ել Գանձակի և [illegible] մեծագոյն մասը[illegible] Ադրբէջանի կա[illegible]ավէր Բագուի տիրապ[illegible] բանին նա ձեռնամ[illegible]հակ յաջողակի վատ[illegible].

Բագու[illegible]ան իշխանութիւնը կենտրոնացած էր Բոլ. և Ձախ. Խորհրդի ձեռքում։ Այդ իշխանութիւնը էր Թոյլատրում, որ Բագուի շրջա[illegible] գիւղերը կատարեն «վայրի դիվիզիայի» մասերը, որոնք կազմում [illegible] «Մուսաֆաթի» նեցուկը նրա [illegible] քաղաքական գործադուլութիւններում մէջ։ [illegible]յրի դիվիզիայի» մի խումբ զինա-[illegible]թման ենթարկվեց Խորհրդային [illegible]անութեան կարգադրութեամբ և [illegible]ուսաֆաթը» նպատակայարմար գտ-[illegible] այդ դէպքի առիթով ոտքի հանել [illegible]քական ժողովուրդը և այն մղել [illegible] ապստամբութեան։ Հայոց Ազգ. [illegible]րդի միջամտութեամբ, անգամ [illegible]ումը հայկական գնդի զէնքերից [illegible]ն հանել զինաթափված Թուրքե-

րին—անկարող եղաւ կասեցնել «Մուսաֆաթի» յամառութիւնը և նրան Թէքել դէպի հաշտութիւն։ Նա այնքան էր համոզված իր յաղթանակի մէջ, որ ականջ չէր կախեց ոչ մի զգաստացնող խորհրդի։ Բռնկվեց կռիւը և երեօրեայ ճակատամարտի մէջ «Մուսաֆաթը» ջախջախվեց ու հալածվեց Բագուի շրջանից։ Պէտք եղաւ, որ բէկերի այդ կազմակերպութիւնը վեց ամիս հաւաքէ իր ուժերը, օգնութեան կանչէ Թիւրքական բանակը և նոր միայն աջողէ մտնել Բագուի դռներով։

«Մուսաֆաթը» իր ապստամբութեան դրօշը պարզեց քաղաքական կուռի անուան տակ, երբ թէ բոլշևիկների իշխանութիւնը հանդուրժելի չէր Թիւրք ժողովրդի համար։ Սակայն թէ մարտից առաջ վարած նրա քաղաքականութիւնը և թէ մարտի դէպքերը Բագւում պարզ ապացուցանում էին, որ հարցի ծանրութիւնը բոլշևիզմի մէջ չէ, այլ Ռուսաստանի Անդրկովկասում լինելու կամ չլինելու մէջ։ Երբ հարցը առանում էր [illegible] [illegible] Թէ, որ [illegible] [illegible] բոլոր նրանք, որոնք Ռուսաստանի խառը գերադասում էին Թիւրքիայի և Ադրբէջանի փլաւից։ Բոլշևիկների ստեղծած ինքնապաշտպանութեանը միացան Բագուի բոլոր կենտրոնական և քաղաքական հեռատեսութիւն ունեցող տարրերը։ Ընդհանուր ոգևորման անմասն մնացին ռուս սկզբունքային պաշտօնեաները և մի քանի խունացած մտաւորականներ, որոնց համար եօթը բանալիով գոցված խորհուրդ մնաց այն հանգամանքը, որ բոլշևիզմը ծայրերկրներում միակ ռուսական ազդակին շարժումն էր, որին՝ իբրև հայրենասէրներ՝ նրանք պէտք նպաստէին իրանց ուժերի ներածին չափ։

Մարտի կռւին Բագուի հայ ազգաբնակչութիւնը իրան պահեց չափազանց զուսպ և բարեացակամ դէպի Թուրքերը։ Ոչ ոք չի կարող ժխտել, որ բոլշևիկներին միացել էր ռազմաճակատից վերադարձած հայ տրամադրուած զինուորների մի աննշան մասը, որոնց առաջ «Մուսաֆաթը» չորս ամիս փակել էր երկաթուղին։ Ինքնին պարզ պէտք լինի, որ ռուս, վրացի, լատիշ, լեհ, հրեայ, անգամ Թուրք բոլշևիկների կողքին «Մուսաֆաթի» դէմ կռւում էր նաև հայ բոլշևիկը։ Սակայն այս բոլորը հեռու է ապացուցելու, թէ հայութիւնը իր զանգուածային մասնակցութեամբ հակաթուրքական կռիւ վարեց մարտին։ Ընդհակառակը, կռւի դաժան օրերին Հայոց Ազգ. Խորհուրդը աւելի շատ մտադրած էր վերջ տալու արիւնոտ վէճին և խնամելու սարսափահար եղած խաղաղ Թուրքերին։ Ազգային Խորհրդի անդամ, հայ ծերունի և պայծառ մտաւորական Լևոն Աթաբէկեանը՝ իբրև հաշտարար՝

ման գտաւ Թուրքերի գնդակից: 16 առանձին կէտերում, երեք օր շարունակ, այդ նոյն Խորհուրդը յատուկ խնամատար մարմինների հսկողութեամբ կերակրեց և պահպանեց 14 հազար Թուրք, որոնք Խորհրդի խնամատարական գլխաւոր լիազօր Դ. Անանունի և պարսից հիւպատոսի Թարգմանի պաշտօնական արձանագրութիւններով ազատ արձակվեցին, երբ վերականգնվել էր քաղաքում կեանքի ապահովութիւնը: Բազմաթիւ հայ ընտանիքներ իրանց տներում հիւրընկալեցին Թուրքերին, նոյնիսկ նրանց, որոնք օրնիբուն սպառնալիք էին կարդում մեր ազգի հասցէին: Սրանք փաստեր են, որ Բագուի կռիւը ազգային որևէ բնոյթ չունէր: Նա այդպիսին նկատվեց միմիայն Թուրքերի կողմից, որոնց սրտի խորհուրդն էր հայութիւնը ոտքի հանել Ռուսաստանի դէմ: Սա անհնաբին բան էր: Սա կը լինէր ապերախտութիւն և պատմական սխալ: Եւ որովհետև հայութիւնը գնաց Ռուսաստանի հետ, այդ պատճառով նա սրի մատնեց Շէքիի ու Շիրվանի իր հարազատներին, իսկ սեպտեմբերին Բագուի փողոցներում 30,000 մարդ ողջակիզեց յանուն իր քաղաքական հաստատակամութեան:

Պէտք գնահատվեն երբևիցէ այդ կոհերը: Ո՞վ է այն խեղճը, որ այդ հարցին դրական պատասխան տայ:

ՉԱՐԱՇԱՀՎԱԾ ՔԱՅԼ

Երկու-երեք ամիս շարունակ ռոճիկ չը ստանալով, անվերջ դիմումներից յոգնած, Թիֆլիսի քաղաքային ծառայողների մի մասը ստիպված դիմել է մի հարահասված քայլի—գործադուլի:

Այսպիսով նա կամենում է պաշտպանել իր քրտինքի վաստակը և սովամահութիւնից փրկել իրան:

Ո՞րքան նպատակայարմար քայլ է դա: Ներկայ հանգամանքներում, երբ քաղաքի բազմաղիսի կարիքները պահանջում են բոլոր ույժերի լարումը և սերտ գործակցութիւնը, այդ քայլը, անշուշտ, նպատակայարմար չէ կարելի համարել և, նոյն իսկ, պէտք նկատվի վնասակար:

Բայց ներկայ դէպքում մեղքը ծառայողներինը չէ:

Քաղաքային վարչութիւնը պէտք աշխատէր, որ բանը չը հասնի գործադուլի, եթէ նա սրտացաւ է առ հասարակ դէպի քաղաքի կարիքները:

Քաղ. ինքնավարութիւնը մասնաւոր ձեռնարկութիւն չէ, որ կամայականութիւնը և անտարբերութիւնը դարձնի գործելակերպ: Նա հասարակական խոշորագոյն հիմնարկութիւն է: Նա քաղաքի սիրտն է: Ուրեմն և հոգածու պէտք լինի, որ այդ սրտի գործունէութիւնը լինի կանոնաւոր և նախօրօք միջոցներ պէտք ընձեռի նրան սպառնացող վտանգը կանխելու:

Քաղաքային վարչութիւնը այդպէս չէ վարվել, և այսօր իր շուրջն ստեղծել է իրաւացի տրտունջներ:

Բայց բանը դրանով չի վերջանում: Քաղ. վարչութիւնը, փոխանակ իր թոյլ տուած սխալը գիտակցելու և գործադուլաւորների համեստ պահանջներին ընդառաջելու, երկու օր առաջ յայտարարեց, որ այն ծառայողները, ովքեր մարտի 27-ին գործի չեն կանգնի, նրանք կը համարվեն արձակված:

Այսպիսի յայտարարութիւն կարող է տանել մի մասնաւոր-բուրժուական հիմնարկութիւն, բայց [illegible] դեմոկրատիկ հաստատութիւն:

Բայց եկէք տեսէք, որ այս հակա-դեմոկրատական յայտարարութեան [illegible] քով են ընդունում [illegible] Թերթն ու կազմա[illegible] իրանց համարա[illegible] Այսպիսով նրանք [illegible] նարեբում են [illegible] ծելի դարձնում [illegible] այդ, նրանք [illegible] մէջ կամենում [illegible] գործ և Վրա[illegible] լու տենդենց[illegible]

Ցաւելով [illegible] այս վերմուն[illegible] որ քաղ. վա[illegible] ծառայողներ[illegible] լու:

Նա այդ պէ[illegible] վարկը փրկելու [illegible]

„ՄՇԱԿԻ" Գրասենեակի կողմից

Ի գիտութիւն բաժանորդների յայտնվում է, որ ապրիլի 1-ից թերթի առաքումը կը դադարեցվի նրանց, ովքեր մինչև այդ վերանորոգած չեն ունենայ իրանց բաժանորդագրութիւնը

Գեղարուեստը Խրախուսող Կովկ. Ընկերութեան

ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍ

Բաց է ժամը 11—5: Գրիբոեդովսկայա փ., 24, տ. Նախկին Արշակունու տ. 255. 1—1

ՎԵՐՋԻՆ [illegible]

ԼՈՒՐԵՐ ԲԱԳՈՒԻՑ

◆ Կամաւորական բանակի ներկայացուցիչ գեն. Լազարևի կարգադրութեամբ լուծվել է Լենքօրանում գտնվող գնդ. Մակարովի գունդը, որը կազմված էր գլխաւորա[illegible] ղել մօտ 3,000 հոգուց, իսկ այժմ ունեցել է ընդամենը 1,000 հոգի: Լուծված գնդի հայ զինւորները գալիս են Բագու. այնտեղ նրանք, անգլիացիների յանձնարարութեամբ, պէտք անցնեն Հայաստան:

❀ Ամսիս 25-ին կա[illegible]վել է Ադրբէջանի պարբեր[illegible] մինիստրութեան գանձարանը, [illegible] ները խլել են երկու միլիոն [illegible]

❀ Ադրբէ[illegible] թիւնը բողոք է ներկ[illegible] կառավարութեան [illegible] երի հետանալուց [illegible] ժմէն զօրամասերը ոչնչացրել են Թուրքական մի շարք գիւղեր և գերի վերցրել Թուրք կանայք, որոնց ազատումն է պահանջում: Այդ առիթով Ադրբէջանի դիւանագիտական ներկայացուցիչը Հայաստանում ներկայացրել է գրութիւն, առաջարկելով ազատել գերի Թուրք կանանց:

❀ Կ. Պոլսի բրիտանական շտաբը հեռագրում է Ադրբէջանի կառավարութեան, թէ եթէ ֆրանսիական կառավարութիւնը համաձայնի Ադրբէջանի կառավարութեան պատուիրակները Կ. Պոլսից կը մեկնեն Պարիզ:

◆ Ադրբէջանի պարլամենտը յանձնարարել է Ուսուբբէկովին կազմել նոր կառավարութիւն: Համ լուրերի, ծրագրվում է կառավարութեան կազմի մէջ առնել «Մուսաֆաթից» Խալիլ մէյ Խասմամեդովին, բժ. Մ. բ. Ռաֆիևվին, անկուսակցականներից՝ գեն. Մեխմանդարովին, Ն. բ. Մելիք Ասլանովին և Հասանովին, մուսուլմանական սոցիալիստներից՝ Ահ. բ. Պեպինովին, Ջ. բ. Հաջինսկիին կամ Սաֆիքիւրդսկիին, հայկական ֆրակցիայից՝ Դաստակեանին, Համասփիւռին և Ց. Խաջայեանին, սլաւօն ռուսական միութիւնից (որ պարլամենտում ունեն 5 ներկայացուցիչ) Լիզգար և Պրոտասով՝ վերջինը ըստ երևոյթին չի մտնի կառավարութեան մէջ, քանի որ նա դժգոհ էր Խան-Խոյսկիի կաբինէտի գործունէութիւնից:

ԼՈՒՐԵՐ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Գանձակից մեզ գրում են, որ այնտեղ ստեղծվել է հայերի ազգային ներկայացուցչութիւն, որի մէջ մտել են 11 պատգամաւորներ, [illegible] անկուսակցականներ:

Քաղաքում ցրվել են Թուրքերէն թռուցիկներ, որոնց մէջ կոչ է անվում կոտորել հայերին: Այդ թռուցիկների մէջ պատմվում է գեն. Անդրանիկի իբր թէ կատարած անգթութիւնների մասին:

Գանձակում ունեցած տեղեկութիւնների համաձայն Եւլախ-Շուշի խճուղին պէտք է ապահով համարել երթևեկութեան համար: Թուրքերը զօրքեր են կենտրոնացնում Շուշի քաղաքի շուրջը:

Գանձակեցիներին չյայտնացնում է Ղարաբաղի անորոշ վիճակը: Նրանք հայ մամուլից և գործիչներից տոկուն պաշտպանութիւն են սպասում Ղարաբաղի համար:

Ջիւանշիրի գաւառում հայերի ստեղծած իշխանութեան հիմքերը փորփորում են անգլիական ցեղերը և Ադրբէջանի գործակալները: Թուրքերը Թառթառ կայարանի ճանապարհին սպանել են 5 կուսակցական հայ:

ՎՐԱՑ ԱԴՐԲԷՅՋԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼԽՈՒԹ

Ադրբէջանեան հանրապետութեան Թիֆլիսի դիւանագիտական ներկայացուցիչ Ջափարովին ուղարկվեց հետևեալ հեռագիրը.

«Մարտի 26-ին կառավարութիւնը հեռագիր ստացաւ Զաքաթալայի նահանգապետից, թէ վրացական սահմանային իշխանութիւնները կտրուկ կերպով պահանջում են վերցնել Միխայլովկայի սահմանապահ պահակակէտերը և կամենում են շտապ փոխադրել վրացական պահակակէտերը Ալազան գետից Ուլգա:

«Հաղորդելով այդ մասին, խնդրեմ անյապաղ յայտնել Վրաստանի արտաքին գործերի մինիստրին, թէ Ադրբէջանեան կառավարութիւնը, յանուն երկու հանրապետութիւնների բարեկամական յարաբերութիւնների պահպանման, յամառ կերպով խնդրում է վրաց կառավարութիւնից՝ անմիջապէս կարգադրել իր ստորադրեալ մարմիններին թողնել այժմ գոյութիւն ունեցող սահմանապահական գծերը և պահպանել status quo մինչև վիճելի սահմանային հարցերը կը վճռվեն նախագծված անդրկովկասեան հանրապետութիւնների կոնֆերենցիայում:

«Բռնի կերպով այժմեան դրութիւնը փ[illegible] բել վերջին աստիճանի ծանր ու [illegible] հետևանքներ:

«Արտաքին գործերի մինիստրի փոխարէն Ադիլ խան Զիաթխանով»:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Վրաստանի Հեռագրական Գործ.)

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԻԶ 26 մարտի.—Վիլսոնի, Լլօյդ-Ջօրջի, Կլէմանսոյի և Օրլանդոյի միջև կայացած

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՍՕՑԻԱԼ-ԴԵՄՕԿՐԱՏԻԱՅԻ ՄԵՏԱՄՕՐՖՕԶԸ

VI

Այժմ վրա-մուսուլմանական բլօկի փոխյարաբերութիւնները փոխվել են միայն վրացիների նկատմամբ: Ազնուականների իդէօլօգների տեղը բռնել է սօցիալ-դեմօկրատական կուսակցութիւնը, «Закавк. Рѣчь»-ին փոխարինել է պաշտօնական «Борьба»-ն: Ընդհակառակը, մուսուլմանների նկատմամբ յարաբերութիւնները մնացել են նոյնը, նոյն բէկական իդէօլօգներն են՝ իրանց պանիսլամիստական ուժեղ տենդենցներով, օժտված դեռ էլ աւելի կազմակերպված և ագրեսիվ քաղաքականութեամբ: Այդ նոր դաշնակիցը «Մուսաֆաթ» կուսակցութիւնն է, որի անդամներից բաղկացած է Ադրբէջանի արդի իշխանութիւնը:

Ահա այն օրվանից, երբ վրաց սօցիալ-դեմօկրատիան, իբրև կառավարական կուսակցութիւն Վրաստանում, բլօկի մէջ մըտաւ «Մուսաֆաթի» հետ, իբրև կառավարական կուսակցութիւն Ադրբէջանում, այդ օրվանից Ժորդանիայի կուսակցութիւնը տանել տուեց իր իշխան գործը ամբողջ գծի վրա, նաև արտաքին քաղաքականութեան սահմանում: Կատարեալ էր դեմօկրատական և յեղափոխական տրադիցիաների դէմ գործած դաւաճանութիւնը: Լինել կոնտակտի և համերաշխ յարաբերութեան մէջ «Մուսա[illegible] [illegible] ջոկցել [illegible] լինել դէ[illegible] ները, [illegible] ները [illegible] կան մա[illegible] «Մուսաֆաթի», [illegible] փոխական[illegible] կովկաս[illegible] թեամբ [illegible] գերը, [illegible] դափոխութ[illegible] թիւրք թաթար[illegible]

Երբ Բագուն [illegible] նիայի կառավարութեան [illegible] ձախակողմեան կուսակցութիւնները [illegible] նում, որ նա շնորհաւորել է [illegible] ներին և մուսուլման [illegible] որոնց յաղթական աչքաղութեան համար Ժորդանիան հարկ համարեց պաշտօնական «Борьба»-ի մէջ հերքելու այդ տեղեկութեան ճշդութիւնը: Մենք հաւատում ենք Ժորդանիայի հերքման: Որքան էլ նա [illegible] ցանկանար շնորհաւորել իր նոր դաշնակիցների յաղթութիւնը, այնուամենայնիւ դիպլօմատիական փափկանկատութիւնը, կարծում ենք, կարգելէր նրան [illegible] դեմօնստրատիվ քայլ գործելուց:

Սակայն կայ նոյն Բագուի [illegible] հարցում մի տխուր փաստ, որ [illegible] Ժորդանիան [illegible] չեն կարող հերքել:

Ինչպէս յայտնի է, Բագուն [illegible] Թիւրքական բանակում կռւում Բագուի [illegible] պաշտպանութեան դէմ նաև վրացիներ: Մենք, անձամբ, առանձին նշանակութիւն չէինք տալիս այդ փաստին և դա նոյնքան շահախնդրական մի քայլ էինք համարում բէակցիօներ զինւորական կողմից, որքան նոյնը անում էին զուտ ռուս օֆիցերներ Թիւրքական բանակում:

Բայց ահա մի շատ բնորոշ փաստ, որ գալիս է անժխված կասկածի թանձր քօղի տակ առնելու վրացական կառավարութեան դերը: Թիւրքական բանակում, Նուրի և Միւրսէլ փաշաների շտաբում գործում էր մի յայտնի վրացի զինւորական՝ գեներալ իշխան Մագալով անունով, որի մատուցած հսկայական ծառայութեան մասին՝ Բագուի դէմ ուղղված արշաւանքի մէջ, կարող է ընթերցողը տեղեկանալ Ադրբէջանի օրգանների շռայլ գովեստներից հոկտեմբերի սկզբնական թւերին:

Ահա այդ նոյն գեն. Մագալովը գլուխ է կանգնում այն պաշտօնական դելեգացիային, որ հոկտեմբերին գալիս է Բագու վրաց կառավարութեան կողմից՝ Ադրբէջանի կառավարութեան հետ պաշտօնական բանակցութիւններ վարելու համար՝ առևտրական հարցերի շուրջը: Այդ գեներալի և իշխանի քաղաքական ֆիզիօնոմիայի մասին գաղափար կազմելու համար բաւական է կարդալ այն ճառերը, որ արտասանել է նա վրաց կառավ. անունից իր պաշտօնական բանակցութիւնների ժամանակ:

Դեռ հոկտեմբեր ամսին մեզ մտատանջում էր մի հարց. ո՞վ է արդեօք գեներալ-իշխան Մագալովը. մէկն է նա արդեօք այն դաւաճան տիպերից, որ իր անձնական ռիսկով և պատասխանատուութեամբ ծախել էր Անդրկովկասի շահերը Թիւրքական ոսկուն: Բայց այդ դէպքում ի՞նչ գործ ունի նա վրաց պաշտօնական [illegible] հետ. ինչպէս կարող էր նրան յեղափոխական և սօցիալ դեմօկրատ Ժորդանիան իր կառավարութեան կողմից յանձնարարականներ տալ:

Երկուսից մէկը. կամ գեներալ իշխան Մագալովի զինւորական ծառայութիւնը յօգուտ Թիւրքական զէնքի յաղթանակի եղել է վրացական կառավարութեան գիտութեամբ ու հաճութեամբ և կամ նրա մատուցած ծառայութիւնը վերջին հաշւով սրբագործվել և քաջալերվել է նոյն կառավարութեան կողմից:

Մէկ թէ միւս դէպքում գեներալ Մագալովի՝ որպէս պաշտօնական միսիա ստանձնած անձնաւորութեան՝ դաւաճանական [illegible] մէջ կայ աններքելիօրէն վրաց կառավարութեան գործած դաւաճանական ակտը յեղափոխական Բագուի հերոսական պաշտպանութեան դէմ:

Ահա այդքան հեռուն է գնացել և խորը էջեր է կազմել Ժորդանիայի կուսակցութեան գործունէութիւնը իր կրած մետամորֆօզով:

Եթէ մենք ամփոփենք (բերւում է անենք) այդ էջերը մի քանի կէտերի մէջ, կը տեսնենք, որ նրանցից ամեն մէկը միւսի դաւաճանական ակտ է ներկայացնում իրանից

խորհրդակցութեանը չը թոյլատրեցին մասնակցել նոյնիսկ առաջին գործերի մինիստրներին։

ՌՈՒՍ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲՈԼՇԵՎԻԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Ռուս. բոլշ. հաղ.)

ՆԱՈՒԷՆ, 27 մարտի.—Գերմանական մամուլի մէջ պրոպագանդա է մղվում վերսկսելու յարաբերութիւնները Գերմանիայի և Խորհուրդների Ռուսաստանի մէջ, որպէս զի կարելի լինի ստեղծել կոմունիստական ներհակ ուժ դաշնակիցների կապիտալիստական իմպերիալիզմի դէմ։

Կոմունիզմը միացրել է Ունգարիային հնչող թշնամիների դէմ. միւսնոյնը պէտք է լինի Գերմանիայի հետ։ Վերջինս պէտք է անպայման համաձայնութիւն կնքէ Խորհուրդների Ռուսաստանի հետ։

ՈՒՆԳԱՐԻԱՅԻ ՑԵՂԱՇՐՋՄԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

(Ռ. բոլշ. հաղ.)

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ, 27 մարտի.—Ունգարական յեղափոխական խորհուրդների ներկայացուցիչները յանձնեցին Գերմանական Աւստրիայի ազգային խորհրդի նախագահ Կարլ Զայտցին իրանց հաւատարմագրերը։ Երկու կողմերն էլ հաւատ արտայայտեցին, թէ Ունգարիայի և Գերմանական Աւստրիայի յարաբերութիւնները կը լինեն բարեկամական։

Խորհուրդների կառավարութիւնը որոշեց, թէ ամուսինը և կինը, եթէ արդէն ամուսնութեամբ ապրել են մէկ տարի, կարող են վաւերացնել իրանց կենակցութիւնը, առանց յայտնելու մետրիքական գրքերը վարող պաշտօնեային։ Կապը կարելի է կապել երկու առանձին ապրող ամուսինների միջև։

Ունգարական կառավարութեան դեկրետով սահմանվում է ընդհանուր աշխատանք և իրաւունք աշխատանքի վրա։ Պետութիւնը պարտաւորվում է պահպանել աշխատելու ցանկացող բոլոր ընդունակ անձանց։

Բուդապեշտում գտնվող ռուսների ժողովում զինուորական գործերի ժողովրդական կոմիսար Սամուէլլին յորդորեց միանալ ունգար բանւորներին։ Ռուսաց կարմիր զօրքը մօտենում է օրէցօր ունգարական սահմաններին։ Ունգար ընկերները պէտք է զէնքով ընդառաջեն նրան եղբայրական ձեռք մեկնելու համար։

ՆԱՈՒԷՆ, 27 մարտի.—Բեռլինի խորհուրդը հեռագրով շնորհաւորեց ունգարական պրօլէտարիատի յաղթանակը։ Խորհուրդը խոստանում է օգնել բոլոր միջոցներով ունգարական պրօլէտարիատին։

ՉԵՐՉԻԼԻ ՃԱՌԸ

(Անգլիական հաղորդագրութիւն)

Չերչիլը, խօսելով մշտական զօրքի քանակի մասին, առանձնապէս կանգ առաւ այն դերի վրա, որպիսին խաղալու է զօրքը Հնդկաստանում պետութեան պաշտպանութեան ծրագրի մէջ, նաև այն յարաբերութեան վրա, որպիսին սահմ[illegible] զօրքի, նաւատորմի և օդային ուժերի մէջ։

Չերչիլը մատնանշում է, թէ անհրաժեշտ է ստեղծել օֆիցէրի նոր տիպ, որ ծանօթ պէտք է լինի բոլոր զինուորական ճիւղերին և որ կարելի է վերցնել պետութեան ամեն մի մասից։

Չերչիլը ասում է, թէ.

«1) Զօրքը նորից անցաւ զարգացման չորս տարբեր շրջաններ և գործող տեղերին զօրամասերը արձակված են.

«2) Նուաճող զօրամասերը, թւով մօտաւորապէս 900,000 մարդ, փութանակի կազմվեցին [illegible]։

«3) Կամաւորական կանոնաւոր զօրքը ստեղծվեց փորձված մարդկանցից, որոնք զօրվեցին 1—4 տարիների ընթացքում, և այդ զօրքն աւելանում է օրական 1000 մարդով.

«4) Մշտական զօրքը պէտք է կազմվի նոր երիտասարդ զինուորներից, որոնք 20 տարեկան հասնելուց յետոյ կուղարկվեն Արևելք՝ պատերազմական ժամանակի զինուորներին փոխարինելու համար։

«Բացի դրանից մեր 14 տէրիտօրիալ դիվիզիաներին փոխարինելու համար պէտք է կազմակերպվեն կամաւորական զօրաբանակները։

«Ռուսաստանում գտնվող դաշնակից ուժերի վերաբերմամբ Չերչիլը ասաց, թէ դաշնակից զօրքերը, որոնց կէսը բրիտանական էր, գրաւած էր հիւսիսային Ռուսաստանի [illegible] մասը, յենվելով Մուրմանի և Արխանգելի նաւահանգիստների վրա։ Այդ ուժերը ուղարկվեցին այնտեղ՝ Գերմանիայի դէմ կռվելու համար։

«Մենք զօրք ունենք և Կովկասում., զօրք ուղարկված է այնտեղ որպէս զի ապահովէ թիւրք-գերման զօրքերի հեռանալը այնտեղից։ Այդ զօրքն այժմ մնում է այնտեղ կարգ ու կանոնի պահպանութեան համար, մինչև որ հաշտութեան կոնֆերէնցիան կը վճռէ այդ երկրի բաղդը։ Մենք պահում ենք այնտեղ այժմ որոշ զօրամասեր, որոնք պաշտպանում են երկաթուղագիծը Բաթումից մինչև Բագու։ Ծովակալութիւնը ունի նաւատորմ Կասպից ծովում։

Ապա Չերչիլը յայտնեց, թէ անկարելի է դուրս հանել մեր նուաճող զօրքերին Գերմանիայից մինչև այն ժամանակ, երբ մենք հաւատացած կը լինենք, թէ Գերմանիան [illegible]։ Ուստի անհրաժեշտ է պահել ուժեղ զօրքեր Ռէյնի շրջաններում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆԸ

Թիֆլիսի Հայկական Ակումբի Աւագների Խորհուրդը Ակումբի միջոցներից իմ տրամադրութեան տակ 1,500 ր. է դրել իմ գրուածքների տպագրութեան գործին յատկացնելու։

Հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնելով յարգելի Խորհուրդին՝ միաժամանակ նրա ներողամտութիւնն եմ խնդրում, որ փոխում եմ իմ տրամադրութեան տակ դրած գումարի նպատակը, և համոզված եմ, որ Խորհուրդն ինձ էլ գոհ պիտի լինի։

Ամենքը գիտեն, թէ նոյն իսկ սովորական ժամանակներում ինչքան դժուար ու նեղված էին ապրում հայ գրողները, իսկ թէ էս օրերում ինչ կը լինի նրանց վիճակը, ասելն աւելորդ է։

Հայ Գրողների Ընկերութիւնը մեծ միջոցներ չունի, եղածն էլ սպառվել է արդէն, և էս տարի աւելի է բաժանել, քան երբ և է, բայց դա չնչին բան է՝ կարիքի մեծութեան համեմատ։

Մինչև այժմ մեր ժողովրդի սոսկալի վիճակի առջև տեղի էինք տալիս և լռում, բայց սրանից դէնը լռելն [illegible] յանցանք կը լինի։

Ու կոչ անելու պարտականութիւնը ամենից շատ ինձ վրա է ծանրանում, իբրև Գրողների Ընկերութեան նախագահի, որին և յայտնի են բոլոր գրողների ցաւերն ու նեղութիւնները։

Ահա էս 1,500 ր., որ Ակումբը դրել է իմ տրամադրութեան տակ, յատկացնում եմ [illegible] գործին և յանձնում [illegible] Ընկերութեան վարչութեան [illegible] որոնց համար [illegible] և որոնց [illegible] մեր գրակ[illegible] մեր ծանր օրերում։ [illegible] անհետևանք չի մն[illegible]

[illegible] ները կարող են [illegible] թիւններին, որոնք [illegible] ուրախութեամբ [illegible] Ընկերութեանը

Յովհ. Թումանեան

1) Վրաց սօցիալ-դեմօկրատիայի ղեկավար մարմինը հանդերձվելով սեփականատէր դարձած գիւղացիութեան մանր բուրժուական հոգեբանութեամբ, դաւաճանել է իր կուսակցութեան պրօլէտարական տեսակէտին։

2) Վրաց սօցիալ-դեմօկրատիայի լիդերները գլուխ կանգնելով ֆեդերալիստների և սեպարատիստների նացիոնալիստական իդէալի իրականացման գործին, դաւաճանել են իրանց ծրագրային և տակտիկական տեսակէտին, ուրիշ խօսքով սօցիալ դեմօկրատական քաղաքականութեան։

3) Ժորդանիան, Ծերեթելին և նրանց համախոհները, պոկելով Վրաստանը ռուս պետութեան փէշերից և փարելով Գերմանիային, դաւաճանել են ռուսական պետականութեան և ռուս դեմօկրատիային, ասել է՝ իրանց կուսակցութեան ամբողջ տրադիցիաներին։

4) Վրաց սօցիալ-դեմօկրատիան որոնելով օշ կողմից նոր դաշնակիցներ, մօտենալով մուսուլման բէկերին դէպի պանթուրքիստ և պանիսլամիստ տարրերին, դաւաճանեց մեր ծայրերկրի ռուս և հայ դեմօկրատիային, որի հետ միասին նա տասն երկար տարիներ մաքառել է ժողովուրդների և մարդկութեան լաւագոյն իդէալների համար։

5) Վրացական սօցիալ-դեմօկրատիան ընդունելով և գործադրելով այն անձնական դաւաճանութիւնները, որ գործել են (Չխենկելին և Մազալովը) իր շարքերից և կառավարութեան անունից ընդդէմ Անդրկովկասի և նրա յեղափոխական «Զօր[illegible]» պաշտպանութեան և յօգուտ արտաքին թշնամու (Թիւրքիայի), դրանով դաւաճանել է նա ինքը Անդրկովկասի դեմօկրատիայի և յեղափոխութեան ընդհանուր ֆրօնտի դէմ առհասարակ։

Ահա վրացական սօցիալ-դեմօկրատիան իր ողջ հասակով, իր բարոյա-հասարակական ողջ բնոյթագրով։

Եւ եթէ մենք այդ բոլորից յետոյ [illegible]տենք, որ վրացական սօցիալ-դեմօկրատիայի մտածելակերպի և գործելակերպի մէջ չի մնացել սօցիալիստական և դեմոկրատական ոչ մի նշոյլ, ապա դա սուբյեկտիվ մտածողի կրքոտ դատաւճիռ չը պիտի լինի,—որից մենք չափազանց հեռու ենք,—այլ հետևողական մարքսիստի անաչառ և օբյեկտիվ մի դատողութիւն։

Ժորդանիան, Ծերեթելին և ընկ. շարունակում են դաւանելով սօց.-դեմ. կուսակցութեան անունը պահպանել և շահագործել, բայց իրենց բովանդակութեամբ և պրակտիկական գործունէութեամբ փաստօրէն դադարել է այդ կուսակցութիւնը սօցիալ-դեմօկրատական լինելուց այն օրից սկսած, երբ գիւղացիական մասսաները, դառնալով հողային սեփականատէրեր, հող են պատրաստել Չխենկելիների մանր բուրժուական նացիոնալիզմի յաղթանակի համար։

Բ. Իշխանեան

[illegible]ԵԽՈՐՎԱԾՆԵՐԻ [illegible]ԻՆ

Մի [illegible] Բաստովից Թիֆլիս են եկել 70 հայ ուսանողներ՝ Հայաստանի հանրապետութիւնը մեկնելու և այնտեղ հայրենիքին ծառայելու նպատակով։ Հայ ուսանողների այդ քայլը ոչ միայն կարող է ուրախացնել մեզ, այլ և ոգևորել մեր [illegible] նրանց [illegible] համար։ Սակայն՝ ժողովրդի [illegible] է կրում, որ հեռաւոր վայրերից եկած [illegible] հայրենիքի [illegible]։ Այդ բանի համար նոյն իսկ վատ նշաններ կան. [illegible] գործի համար [illegible] մեր մօտ եկածները [illegible] ոչ մէկի կողմից [illegible] Երևանում [illegible] և աշխատում [illegible] որը [illegible] Նրանք [illegible] այնտեղ [illegible] Անցեալ տարի [illegible] և այլ [illegible] հայ կամաւոր[illegible] շնորհիւ [illegible] Անցեալի [illegible] փաստերը [illegible] մարդ[illegible] այն [illegible] զգված անձնուէր հայ[illegible] մտածում են իրանց յուզած ժողովրդի վերքերին սպեղանի դնելու։

Փ. Աբէլեան

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայոց գնդերի Թիֆլիսից [illegible] է առաջացնում ազգաբնակութեան մէջ և ծնում յուզիչ լուրեր։

Հանրապետութեան կառավարութիւնը յայտարարում է, թէ նա այդ հարցի առիթով համաձայնութիւն է կայացրել դաշնակից զօրահրամանատարութեան հետ և այս օրերս վրաց կառավարութեան անօրէնութեան ներքոյ կը լինի [illegible] անհրաժեշտ քանակութիւն, որ հանրապետութեան և հայ կառավարութեանը վերացնել [illegible] ճգնաժամը։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Թիֆլիսի քաղ. ինքնավարութեան ծառայողների գործադուլը շարունակվում է առանց էքսցէսների։

Գործադուլային կոմիտէն բողոքել է քաղաքագլխի այն զրպարտութեան դէմ, թէ ներկայ գործադուլը կրում է քաղաքական բնոյթ։

Կոմիտէն պատրաստ է յայտնել պրօֆեսիօնալ միութիւնների խորհրդին, որ ակտիվ կռիւ է մղում գործադուլի դէմ։

Քաղ. ինքնավարութեան աշխատող ծառայողները իրանց միջից ընտրել են բիւրօ, որ վարելու է քաղաքային ծառայողների գործերը։

Քաղ. վարչութիւնը ծանուցագիր է կախել, որով պահանջում է գործադուլ յայտարարած ծառայողներից յանձնել բոլոր գործերը։

Ըստ երևոյթին այժմեան գործադուլը յղի է անակնկալ բարդութիւններով։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայկական կորպուսի գալը Թիֆլիսում ընդունելու համար Հայաստանի կառավարութիւնը նշանակել է յատուկ յանձնաժողով։

«Грувія»-ն հաղորդում է, որ Ախալքալաքի նախկին քաղաքագլուխ Մ. Մարգարեանը, որ մեղադրվում է Ախալքալաքի ապստամբութեանը համակրելու մէջ, Գորու բանտից փոխադրվել է Թիֆլիսի բանտը։

Վրաց երկաթուղիների երթևեկութեան պետը, տեղեկանալով որ Թիֆլիս կայարանում ծառայողները և պաշտօնեաները անկօշրէկտ վերաբերմունք են ցոյց տալիս անգլիական օֆիցերներին և զինուորներին, մի յատուկ հրամանագրով առաջարկել է Թիֆլիս կայարանի պետ Իօսելիանին կոպիտ վերաբերմունք ունեցողի դէպքի անդամներին [illegible] և նոյնը թելադրել կայարանի բոլոր ծառայողներին։

Մեզ հաղորդում են, որ մի խումբ չարագործներ Թիֆլիսում գտնվող փախստականներից հաւաքում են 5—10 ր., խոստանալով նրանց պարէնաւորման ամեն տեսակ միջոցներ, բայց որոմ փախստականներին տալիս են կեղծված տոմսեր, [illegible]։

Գրաշարների նոր պահանջների առիթով տպարանատէրերի և հրատարակիչների ժողովը որոշեց և իր որոշումները մի դիմումով յայտնեց տպագրական միութեան վարչութեան, գտնելով որ գրաշարների պահանջները չափազանց են և կարող են ծանրապէս անդրադառնալ տպարանական և հրատարակչական գործի վրա։ Միութեան խորհուրդը, պատասխանելով այդ դիմումին, յայտնել է, որ առաջադրված պահանջները, ներկայ թանկութիւնը նկատի առած, մինիմալ են, և եթէ դրանք չը բաւարարվեն, պահանջների չափը կարող է կրկնապատկվել։ Պատասխանի համար ժամանակամիջոց տրվել է մարտի 29 ը։

Ներքին գործերի մինիստրութեան հեռագրում են Օզուրգէթից, որ Շէմոկմէդի վանքը կողոպտողները երևան են հանված և ձերբակալված։ Նրանցից մէկը խոստովանել է իր յանցանքը։

Նոյնին հեռագրում են Սամտրեդիից, որ Բաթումի գծի վրա (18-րդ վերստում) անյայտ չարագործների ձեռքով կողոպտվել է № 4 պօստատար գնացքը։ Տարել են 602,530 րուբլի և Բաթումի բանկի մի առաքական՝ 31,000 րուբլու։

Զուգդիդից հեռագրում են, որ այնտեղ սպանվել են շրջանում տաւարակող խմբի չորս պարագլուխը և ձերբակալվել են նոյնքանը։ Այսպիսով, Զուգդիդի շրջանում գործող տաւարակողութիւնը կարելի է վերացած համարել։

Անգլիական իշխանութիւնները Թիֆլիսում խոստացել են վրաց կառավարութեան՝ շաբաթական 21,000 փութ հացահատիկ հասցնել Վրաստանին։

Այսօր ժողովրդական Տանը ժամը 11-ին կը կայանայ դասախօսութիւն Բ. Թաֆչեանի «Հ. Յ. Դաշնակցութեան» դերը հայ իրականութեան մէջ. տեղի կունենայ զրոյց։

Այսօր, առ. ժ. 11-ին, Գայիանեան դպրոցում նշանակված է Ղազախ-Շամշադինի հայրենակցութեան ընդհանուր ժողով. խնդրում են բոլոր հայրենակիցների ներկայութիւնը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ

Կեանքը մինչև մարտի կէսերը Մոսկվայում միանգամայն հանգիստ էր։ Ներկայումս մոսկվացիներն իրանց բաւականաչափ հանգիստ են զգում։ Սարսափելի թալաններ, ձերբակալութիւնների ու հրացանազարկութեան շրջանը անցել է, ուստի և քաղաքում կեանքը կենդանութիւն է ստանում։ Փողոցները լիքն են զբօսնող հասարակութեամբ. առաջվայ նման արագ սլանում են էլեքտրաքարշի վագոնները և բուլվարներում տօն օրերին նուագում է նուագախումբը։

Հասարակական-քաղաքական կեանքը կազմակերպելու համար Խորհրդային իշխանութիւնը ցոյց է տալիս մեծ եռանդ ու գիտակցութիւն։ Ամենուրեք հին կեանքի երևոյթները քանդելով ստեղծվում են նոր սխտեմներ ու ձևեր։

Մեծ ուշադրութիւն է դարձված միջնակարգ ու բարձրագոյն կրթութեան վրա։ Հիմնված են երեք տեսակի դպրոցներ՝ պատրաստական, հասարակակրթական և մասնագիտական կուրսերով։ Առաջին տիպին վերաբերում են բոլոր ստորին կարգի դպրոցները, երկրորդի համար անջատված են գիմնազիաների երեք ստորին դասարանները, իսկ երրորդ տիպին՝ գիմնազիաների ու բէալական դպրոցների չորրորդ դասարանից մինչև եօթներորդը։ Դասատուութիւնը կատարվում է երկու սեռի համար էլ. եօ միացող աշակերտներին փոխադրում են այսպէս կոչված աշխատանքի դպրոցները։ Դրանք ամենահետաքրքիր դպրոցներն են. այդ դպրոցներում բացի ընդհանուր առարկաներից սովորեցնում են որևէ արհեստ։

Բոլոր դպրոցներում երեխաներին տրվում է տաք նախաճաշ. դասատուութիւնը նոյնպէս ձրի է։ Համալսարանը բաց է բոլորի համար. սկզբում բազմաթիւ ցանկացողներ եղան, բայց յետոյ ուսանողների շարքերը փոքրացան. այդ երևոյթի պատճառը նրանց մեծ մասի անպատրաստ լինելն էր համալսարանական գիտութիւններ լսելու համար։ Զբաղմունքներ լինում են միայն երեկոները. [illegible] բոլոր [illegible] Խորհրդային հիմնարկութիւններում ծառայութեան մէջ են։

Խորհրդային հիմնարկութիւններում շատ բան յիշեցնում է հինը. նոյն канцелярщина-ն ու волокита-ն։ Պարենաւորման հիմնարկութիւններում, մայրաքաղաքային տնտեսական կազմակերպութեան մէջ չափից դուրս շատ «պաշտօնեաներ»։ Միմիայն Մոսկվայի պարենաւորման կոմիսարիատում 7000 ծառայող է հաշվւում։ Ներկայումս ձեռնարկված է հիմնարկութիւնների զտարկումն ու գործավարութեան աւելի պարզ վարելու գործը։

Կիսամեայ քնից յետոյ համարեա բոլոր արդիւնաբերական հիմնարկութիւնները բացվել են. վառելանիւթը փայտից է. հում նիւթերի մեծ պակաս է զգացվում։ Ծանր է նաև ուտեստեղէնի գործը։ Վերջին ժամանակներս հացը սկսվեց ներմուծվել Ուկրայնայից, որը բնակչութեան պարենաւորումը բաւականաչափ թեթևացրեց։

Գաւառներում գործը աւելի վատ է. այնտեղ դեռ կեանքը չէ կանոնաւորված. մեծ ուշադրութիւն է դարձվում կօօպերատիվների վրա։ Անցեալ դեկտեմբերին Մոսկվայում կայացաւ բանւորական ներկայացուցիչների համագումար, որը արտայայտվեց յօգուտ երկու տեսակ սպառողական կօօպերացիայի—բանւորական և համաքաղաքայինի։ Համառուսական սպառողական կենտրոնական միութիւնը շարունակում է գործել. նրա մէջ երեք հին կօօպերատիվներ են աշխատում։

Մասնաւոր առևտրի ոչնչացումից յետոյ՝ ապրանքների բաժանման գործը դրված է Խորհրդային խանութների ու центросоюз-ի վրա։

Ընդգրկել Խորհրդային իշխանութեան բոլոր կողմերը՝ շատ դժուար է, բայց ամեն ինչից երևում է, որ բոլշևիկներին աջողվել է բոլոր ինտելիգենտ ուժերին հասարակական գործի կանչելով որոշ դժուարութիւններ յաղթահարել։ («Зн.»)

Կ. ՊՈԼՍԻ «ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ» ԹԵՐԹԻՑ

Պրօֆ. Աստուածատուր Խաչատրեան

Պրօֆ. Ա. Խաչատրեան իսկական գիտուն մըն էր և հայերու մէջ իր սակաւաթիւ հետևողներ ունեցող գիտութիւններէն մէկուն պրօֆեսորը։

Օտար բազմաթիւ գիտուններ գրած են հայ լեզուով և անոր լեզուաբանական արժէքովն ու ստուգաբանութեամբը, սակայն շատ քիչ հայեր են, որ շահագրգռուած են այս գիտութեամբ։

Պրօֆ. Ա. Խաչատրեան, եւրոպական մշակոյթով ու արդի գիտական պահանջումներուն համաձայն պատրաստուած միտք մըն էր։

Ընթացաւարտ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանի, Սանասարեան վարժարանի բացումէն հազիւ երեք տարի յետոյ կը կոչուի ուսուցչութեան՝ նոյն հաստատութեան մէջ։

Եօթը տարի (1885—1892) պաշտօն վարելէ յետոյ, 1892—93 դպրոցական տարեշրջանի սկիզբը կը թողու վարժարանը և կ'երթայ Գերմանիա, իր բանասիրական ուսումները կատարելագործելու համար։ Չորս տարի կը մնայ հոն, մասն[illegible]պէս Ստրասբուրգի համալսարանի[illegible] ուսուցիչ Հայնրի Հիւպշման[illegible]կ, մշակելով իր մասնագի[illegible]նետև դարձին Սանասարեան[illegible] մէջ իր դասախօսի պաշ[illegible]ու երոստում առուած է[illegible]ամակալութիւնը նիւթ[illegible] հոբոյս դանուած[illegible] Ա. Խաչատրեան 18[illegible]րջանի սկիզբը [illegible]էջ սկսաւ դասախ[illegible]ը և գրաբար, նոյ[illegible] եկեղեցական [illegible]նաև ստուգաբանութ[illegible]

1908 էն յետո[illegible] երեք տնօրէնները հա[illegible]շտօնէ դադրեցնել և Գե[illegible] քանի մը ամսուան պ[illegible] յետոյ մեռաւ, Սանասար[illegible]ւթիւնը զինքն անուանեց [illegible]հաստատութեան։ Պրօֆ. Խաչատ[illegible]ն [illegible]ցաւ իրմէ պահանջուած կորովը ցոյց տալ և վերջ դըռնել նեքքին պայքարներուն։ Ընդհակառակը, իր պաշտօնավարութեան շրջանին կ'իյնան աւելի բուռն սաստկութեամբ մը յուզումն և Կ. Պոլսի խնամակալութիւնը իբր դպրոցեան վարժարանը Սեբաստիա փոխադրելու որոշում առաւ։ Ա. Խաչատրեան, իր բարեկամներուն խորհուրդին անսալով, ոչ միայն Սանասարեան վարժարանին հետ Սեբաստիա չփոխադրուեցաւ, այլ նոյն իսկ ընդդիմացաւ փոխադր[illegible]թեան, որ վերջապէս կատարուեցաւ։

Հարենցիները՝ [illegible]մար այս կորուստը, նոր [illegible] հիմնել փորձեցին պրօ[illegible]ձեռնհասութեամբ, սակայն [illegible]ութիւն չգտաւ և պրօ[illegible] Պոլիս ու պահ մը վ[illegible]ժարանի տեսչութի[illegible] թէ ինքը աւելի [illegible]եան մարդ է։

Կարնի մէջ [illegible]ն ազգային գո[illegible]ուաւական ժ[illegible]ը կը վարէր։

Հոս Կ. Պօ[illegible]կցեցաւ ազգ. ժողովի[illegible]կիւտարի։

1915 ապրիլ[illegible] Ա. Խաչատրեան կրցաւ պ[illegible]լ ոստիկանական հետապն[illegible]կայն յետոյ ձերբակալուելով [illegible]ցաւ Գոնիա։ Պրօֆ. Խաչատրեան[illegible]ցաւ դարձեալ ազատել ոստիկանական հակողութենէ և իր հետքը կորսնցնել տալ։ Հակառակ Կ. Պոլիսէ ղրկուած յատուկ պաշտօնեաներու հետապնդութեան, պրօֆ. Խաչատրեան ձերբակալուեցաւ։ Ցետոյ կերևայ թէ աքսորուեցաւ Հալէպ և ապա Սուրիա, ուրկէ պէտք է գացած ըլլայ Բաղդադ։ Չրկանքներով, տառապանքներով և չարչարանքներով լեցուն կեանք մը անցնելէ յետոյ, այսպէս կը մեռնի, այնպիսի պահու մը, երբ իրեն կը պատկերացնէր գործելու նոր ասպարէզ պիտի բացուէր։

Պրօֆ. Խաչատրեան խորապէս ուսումնասիրած էր հայ լեզուն, պատմութիւնը, աշխարհագրութիւնը և գրականութիւնը։ Դժբախտաբար իբր գրական գործ իրմէ մեծ բան մը չի մնաց, որովհետև իր տպագրեալ գործերէն մեծ մասը լրագիրներու սիւնակներուն մէջ ցրուած յօդուածներ են և միակ երկը՝ որ առանձին հատորով հրատարակված է, գործակցութեամբ Ն. Գօլէնսի, «Պատմութիւն հին հայերու» (Histoire des anciens Arménieus) գործն է, որ մինչև հիմա հայերու մասին հրատարակուած գործերուն լաւագոյնն է, երբ ամենէն վերջին եղրակացութիւններու վրայ հիմնուած քննական պատմութիւն։ Այս գործը հայերէն թարգմանուած է Ռ. Բաշխէրանէ և տպուած՝ Թիֆլիս (1909)։

Այս գործէն զատ պրօֆ. Ա. Խաչատրեան 1904—1908 շրջանին «Բիւզանդիոնի» և «Մաղիկի» մէջ գրած է կարգ մը լեզուաբանական յօդուածներ և քանի մը մատենախօսականներ։

Առանձնապէս նշանաւոր է 1903-էն «Բիւզանդիոնի» մէջ հրատարակուած շարքը հ. Գաբրիէլ վրդ. Մենէվիշեանի «Արդի լեզուագիտութիւնը» անուն գործին վրայ, ինչպէս նաև իր քննադատութեան առարկայ գրքին չափ շահեկան այն գրախօսականը, որ 1896-ին հրատարակած է «Լումայի» մէջ Գարագաշեանի «Քննական պատմութիւն Հայոց» քառահատոր երկին վրայ։

Բրօֆ. Խաչատրեան 1908-էն յետոյ աշխատակցեցաւ խիստ ցանցառօրէն «Ազատամարտ» օրաթերթի և շաբաթաթերթի, նոյնպէս լեզուաբանական, մատենագրական և տեղագրական յօդուածներով։ Մասնաւորապէս շահագրգռուած ըլլալ կը թուէր Հայաստանի տեղագրութեամբ։ Շատ հաւանական է ենթադրել, թէ անիկա ունի բազմաթիւ ձեռագիր աշխատութիւններ, որոնք՝ եթէ կարելիութիւն կայ փրկելու, պէտք է ազատել և անկորուստ պահպանել, լաւագոյն օրերու մէջ հրատարակելու համար։

Արշակ Ալպօյաճեան

ԳԻՏ., ԳՐԱԿԱՆՈՒԹ., ԳԵՂԱՐ.

ԿՕՕՊԵՐԱՏԻՎ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐ ՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Կօօպերատիվում ծառայողները մեծ մասամբ թերուսներ են, անգիտակից թէ դէպի կօօպերացիան և թէ դէպի իրանց պրօֆեսսիօնալ դասը։

Պրօֆեսսիօնալ կուիւը՝ դա այն քուրան է, ուր մարդս կարողանում է ճանաչել ինքն իրան, իր շրջապատի պայմանները և բաց [illegible] ձեռք [illegible] մի կողմից պաշտպանվելու, իսկ միւս կողմից առաջադիմելու։ Կօօպերատիվ կեանքը՝ դա կոլլեկտիվ աշխատակցութեան և տնտեսութեան այն պատուարն է, որի վրա կարելի է յենվել։ Կօօպերատիվի ծառայողները պիտի լաւ բմբռնեն, որ նրանց բարոյական և տնտեսական նուաճումները կարելի է ձեռք բերել միմիայն այն դէպքում, երբ կը համախմբվեն և կը կազմակերպվեն որպէս աշխատանքի գերդաստանի զաւակներ։ Նրանց կազմակերպումը թոյլ չի տայ աւելորդ տնտեսաձգութիւնների, իսկ եթէ տեղի ունենան այդպիսի դէպքեր, այդ կազմակերպութիւնը իր ողջ հասակով իր կուրծքը դէմ կանի պաշտպանելու իր աշխատակցի շահերը։

Այդպիսով, կօօպերատիվում ծառայողը պէտք լցվի դասակարգային պրօֆեսսիօնալ գիտակցութեամբ, և այդ ժամանակ միայն նա կարող է պաշտպանվել և տանել իր ուսերի վրա այն ծանր, բայց պատասխանատու գործը, որի դրօշակի վրա պիտի գըրված լինի «Միութիւնն ոյժ է»։ Սակայն կօօպերատիվի ծառայողը չը պիտի երբեք մոռանայ մի բան եւս, որ ոչ մի միութիւն ոյժ չէ կարող լինել, երբ նա խախտած կը լինի բարոյական սկզբունքները թէ դաղափարի և թէ այն վստահութեան, որին նա ծառայում է։

Ահա հիմունքներ, որոնք կարող են ամբարձել կօօպերատիվներում ծառայողների դերը, պարզել նրա բարոյական կոչումը և ցրել այն ամեն արգաւարցի արատները, որոնք այնքան քանդում են կօօպերատիվ եղէռլի հիմքերը։ Գ. Աթանասեան

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

Ուրբաթ, Արհեստաւորաց Ակումբի թատրոնում, Շարա Տալեանի օպերէտային խմբի անդամ տ. Գայեանէի բենեֆիսի առիթով ներկայացվեց «Նորափեսէն բոչկումը» օպերէտը, որ իրօք «Стой смирно» է, անճաշակ փոփոխութիւնով։

Թատրոնը համարեա լիքն էր. դա մենք վերագրում ենք տ. Գայեանէի ժողովրդականութեանը, որ վայելում է նա հայկական օպերէտային ներկայացումներին յաճախող հասարակութեան կողմից։ Սալօմէի դերում տիկինը արժանացաւ ծափահարութիւնների և ստացաւ մի ծաղկեփունջ։

Ներկայացման աջողութիւնը եղաւ նաև այն հանգամանքը, որ այդ երեկոյ հանդէս եկան տ. Աստղիկը, պ. Թորոսեանը (Դարդականեի) և Գ. Փիրումեանը, որ կարդաց մի քանի կուպլէտներ օրվայ չարիքի վերաբերեալ։ Բէց.

Խմբագիր՝ ԼԵՒՈՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝

Ց. ՄԵԼԻՔ-ԹԱՆՍԱՄԵԱՆ

ԼԵՒՈՆ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

ՊՈՍՏ-ԱՐԿՂ

«Կովկասեան դեղօրայք վաճառող ընկերութեան կառավարիչ Կ. Սարկիսովին.—«Մշակի» մէջ ձեր ընկերութեան առևտրական եռանդի մասին դուք կարդացել էք հայերէն լեզուով, իսկ մեզ հետ խօսում էք ռուսերէն գրութեամբ։ «Մշակը» հայ թերթ է և իր էջերում տեղ չի տալիս ռուսերէն գրութիւններին։ Մենք էլ ժամանակ և ցանկութիւն չունենք ձեզ համար թարգմանութիւն անել։ Բարեհաճեցէք ձեր տեսլիքը մեզ յայտնել հայերէն գրութեամբ։

«Մշակի» խմբագրութիւն

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի

Հիմնված 1880 թ.

(Նուկէս, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Բաց է

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

606» և «914»-ի Նարսրսկում առ. 11—12 ժ.

Բ. Ե. ՆԱՒ[illegible]—11—12 ժ. [illegible] գրական[illegible]

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—10—12 ժ. ներքին ջղային և երեխայոց հիւանդութիւն և ծաղկահատ։

Ս. Ա. ՃՄԻՏՑ—10—11 ժ. աչքի հիւ.։

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթա և վեներական (սիֆիլիս) հիւ.

Օ. Վ. ԳՆԵՑԿՕՍԿԱՑԵԱ-ԷՆԳԷԼ—12—1 ժ. կանացի, չոբեբչ., ուրբաթ, կանանց հիւ. և մանկաբարձ.։

Ռ. Մ. ՎԱՅՆ—12—1 ժ. երեքշ., հինգշ., շաբաթ, կանանց հիւ. և մանկաբարձ.

Ց. Ա. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

Վճարը 3 ր.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի, կօնսիլիումի և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ

Երիտասարդ Գրողների

գրադարան № 2.

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

ՏԽՈՒՐ ՄԱՐԴԻԿ

(Պատմուածքներ) հատոր I

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ քննականով և հեղինակի պատկերով։ Մօտ 200 էջ։

Շքեղ հրատարակութիւն։ ԳԻՆԸ 8 Ր.։

Դիմել՝ Թիֆլիս, Լօրիս-Մելիքեան փ. № 22, Մ. Ճփրիկեանին։

(Կ.) 221. 10—4

ՀՐԱՒԷՐ

Զգրաշէն-Աւետեանց ս. Աստուածածին եկեղեցու ծերունազարդ Գէորգ աւ. քահանայ Աբովեանի խնդրի՝ իրան համար օգնական քահանայ նշանակելու և այդ առթիւ վեհափառ կոնսիստորիայի կարգադրութեան համաձայն, խնդրում եմ նոյն եկեղեցու երկսեռ ծխականներին շնորհ բերել եկեղեցի այսօր, կիրակի օրը, մարտի 30-ին, ժամի 12-ին, ս. պատարագից յետոյ։ Այս ժողովը համարվում է նախկին ժողովի շարունակութիւն։

Հայոց եկեղեցիների գործակալ՝

Սարգիս աւ. քահ. Տէր-Բոյեանց

252. 1—1

ТИФЛИСЪ, Типографія „ЭКОНОМІЯ" I. Мугдуси-Акоповой съ С-ми Большая-Ванкская ул. № 3.